

Luento 2 (verkkoluennot 2-3) Tietokonejärjestelmän rakenne ttk-91 ja sillä ohjelmointi

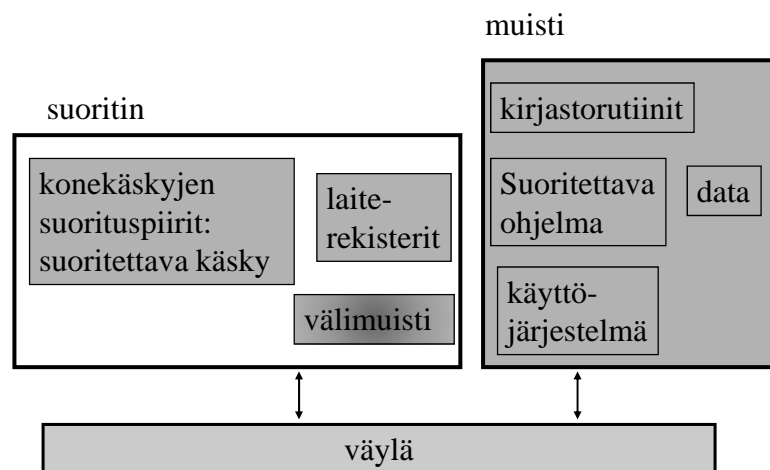
Järjestelmän eri tasot
Laitteiston nopeus
ttk-91 rakenne ja käskykanta-
arkkitehtuuri
Konekielinen ohjelmointi
ttk-91:llä
(Titokone, TitoTrainer)

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

1

Suorituksenaikainen suorittimen ja muistin sisältö

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

2

Ohjelman esitysmuoto: Konekieli

- Suorittimen konekielen käskykanta määrittelee tietokoneen käskykanta-arkkitehtuurin
  - ISA - Instruction Set Architecture
- Ohjelma keskusmuistissa konekielisenä (TTK-91)

	Konekielinen käsky	lukuna
0:	0000 0010 000 00 000 0000 0000 0110 0100	DEC: 33554532
1:	0000 0010 001 01 000 0000 0000 0110 0100	DEC: 36175972
2:	0001 0100 001 00 000 0000 0000 0000 0000	DEC: 337641472
3:	0010 0010 000 00 000 0000 0000 0000 0110	HEX: 22000006
4:	0000 0001 001 00 000 0000 0000 1110 0100	HEX: 012000E8
5:	0000 0000 000 00 000 0000 0000 0000 0000	HEX: 00000000

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

3

Ohjelman esitysmuoto: symbolinen konekieli

- Usein symbolisella konekielellä
  - käsky jaettu osiin (kenttiin)
  - joidenkin kenttien arvot kuvattu symboleilla
  - helpompi ihmisten lukea ja kirjoittaa

Symb. konekieli	Konekielinen käsky
LOAD R2, =100	0000 0010 000 00 010 0000 0000 0110 0100
LOAD R1, 100	0000 0010 001 01 000 0000 0000 0110 0100
DIV R1, R2	0001 0100 001 00 010 0000 0000 0000 0000
JZER 6	0010 0010 000 00 000 0000 0000 0000 0110
STORE R1, 228	0000 0001 001 00 000 0000 0000 1110 0100
NOP	0000 0000 000 00 000 0000 0000 0000 0000

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

Keskustele 4

Ohjelman esitysmuotoja

	osoite	sisältö			
käskeyt	Address	Contents			
	101	0010	0010	0000	0001
	102	0001	0010	0000	0010
	103	0001	0010	0000	0011
	104	0011	0010	0000	0100
data	201	0000	0000	0000	0010
	202	0000	0000	0000	0011
	203	0000	0000	0000	0100
	204	0000	0000	0000	0000

(a) Binary program

Address	Contents
101	2201
102	1202
103	1203
104	3204
201	0002
202	0003
203	0004
204	0000

(b) Hexadecimal program

Address	Instruction	
101	LDA	201
102	ADD	202
103	ADD	203
104	STA	204
201	DAT	2
202	DAT	3
203	DAT	4
204	DAT	0

(c) Symbolic program

Label	Operation	Operand
FORMUL	LDA	I
	ADD	J
	ADD	K
	STA	N
I	DATA	2
J	DATA	3
K	DATA	4
N	DATA	0

(d) Assembly program

osoite

arvo

Symboli (nimi)

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

(Sta06 Fig 10.11)

5

TTK-91 konekieli

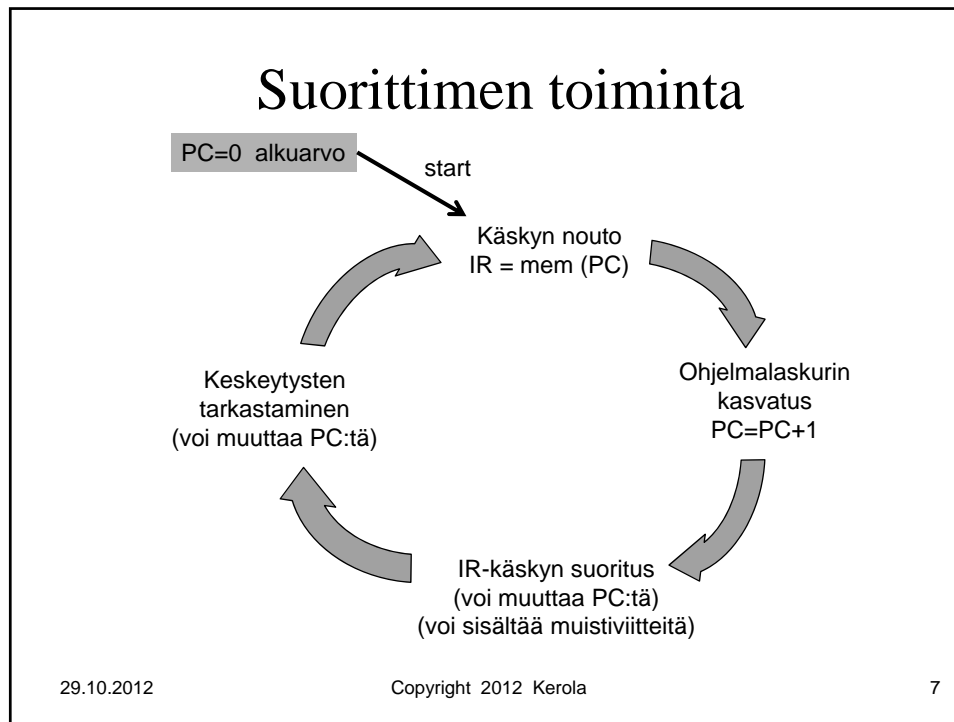
Operaatio	Rj	M	Ri	Attribuutti (arvo tai osoite)
8 bit	3 b	2 b	3 b	16 bittiä

- Kukin käsky 32 bittiä. Oma operaatiokoodi kullakin käskyllä
- Käskyn rekisterien ja attribuuttien tulkinta riippuu käskystä ja osoitusmuodosta (M)
- Tietotyyppi:
  - Vain 32-bittinen kokonaisluku
  - EI: merkkejä, liukulukuja, totuusarvoja

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

6

Tiedon sijainti suoritusaikana

- Muistissa (=keskusmuistissa)
  - iso Esim. 256 MB, tai 64 milj. 32 bitin sanaa
  - hidas Esim. 10 ns
  - data-alueella vai konekäskyssä vakiona?
- Rekisterissä
  - pieni Esim. 256 B, tai 64 kpl 32 bitin sanaa
  - nopea Esim. 1 ns TTK-91: 8 kpl + PC + ...

Milloin muuttujan X arvo pidetään muistissa ja milloin rekisterissä?
Missä päin muistia? Miten siihen viitataan?

29.10.2012 Copyright 2012 Kerola 8

Tiedon sijainti suoritusaikana

- Rekisteri (nopein)
  - kääntäjä päättää milloin muuttujan arvo on rekisterissä
- Välimuisti (nopea)
  - laitteisto hoitaa automaattisesti joillekin muistialueille
- Muisti (hidas)
  - kääntäjä/lataaja valitsee sijaintipaikan
    - globaali data ohjelman latauksen yhteydessä
    - vakiot konekäskyssä
  - ohjelma sijoittaa suoritusaikana
    - aliohjelmien paikalliset muuttujat, parametrit
  - käyttöjärjestelmä sijoittaa suoritusaikana
    - dynaaminen data keossa suorituksen aikana
- Levy, levypalvelin (liian hidas, ei mahdollista)
  - vaatii käyttöjärjestelmän varusohjelmien apua

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

9

Miten tietoon viitataan?

- Tieto muistissa
  - muistiosoitteen (esim. 0x6F123456 tai 3459321) avulla
  - symbolin (esim. HenkTunn tai X) avulla symbolista konekieltä käytettäessä – symbolin arvo on muistiosoite
    - HenkTunn = 0x6F123456, X = 3459321
(heksadesimaali) (desimaali)
- Tieto välimuistissa
  - samalla tavalla kuin jos tieto olisi muistissa
  - viittaushetkellä ei tiedetä, kummasta paikasta tieto lopulta löytyy tai kauanko viittaamiseen kuluu aikaa!
- Tieto rekisterissä
  - rekisterin osoitteen (esim. nro 6 tai 18) avulla
  - symbolinen konekieli: R3, FP, F5, PS, SR, I2, jne
- Tieto konekäskyssä (vakiona)
  - oletusarvoisesti käskyssä on vain yksi paikka tiedolle

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

Keskustele 10

Tieto ja sen osoite

muuttujan X osoite on symbolin X arvo

```

X DC 12
...
LOAD R1, =X
LOAD R2, X
int x =12;

```

symbolin X arvo
muuttujan X osoite?

muuttujan X arvo

- Muuttujan X osoite on 230
- Muuttujan X arvo on 12
- Symbolin X arvo on 230   X=230:
  - symbolit ovat yleensä olemassa vain käännösaikana
  - virheilmoituksia varten symbolitaulua pidetään joskus yllä myös suoritusaikana

muisti
230
12345
12556
128765
12222
12
12998

29.10.2012
Copyright 2012 Kerola
11

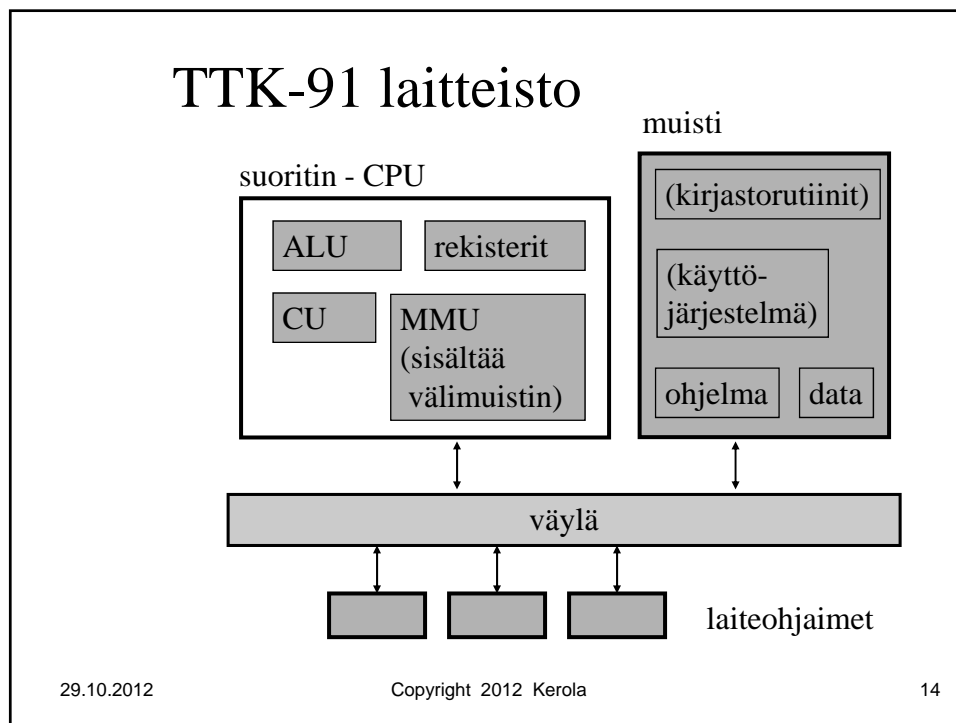
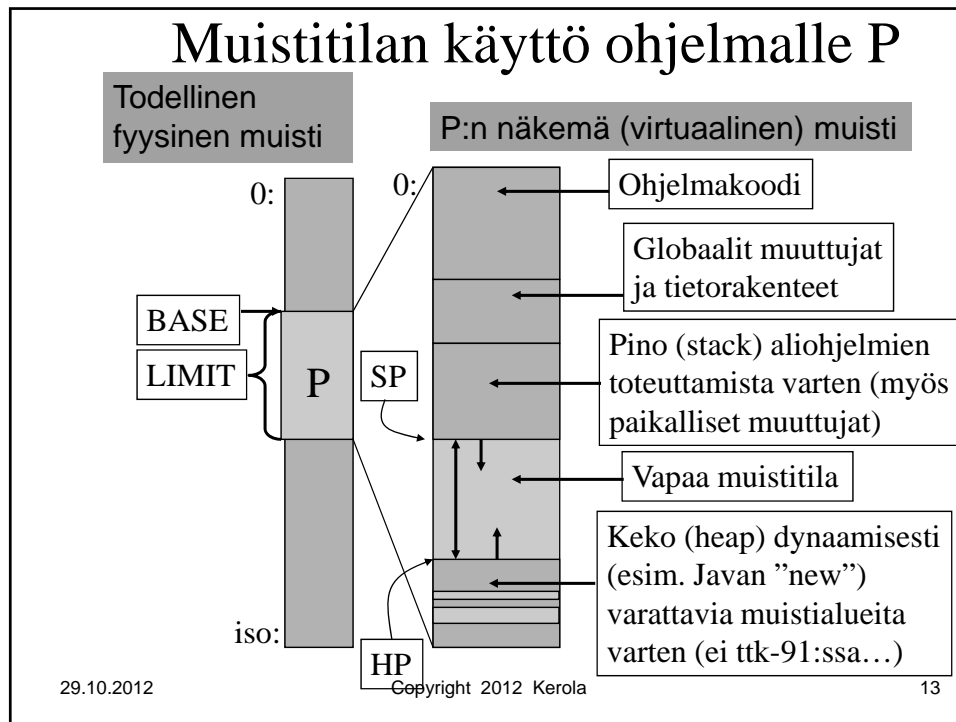
Tiedon osoitusmuodot TTK-91

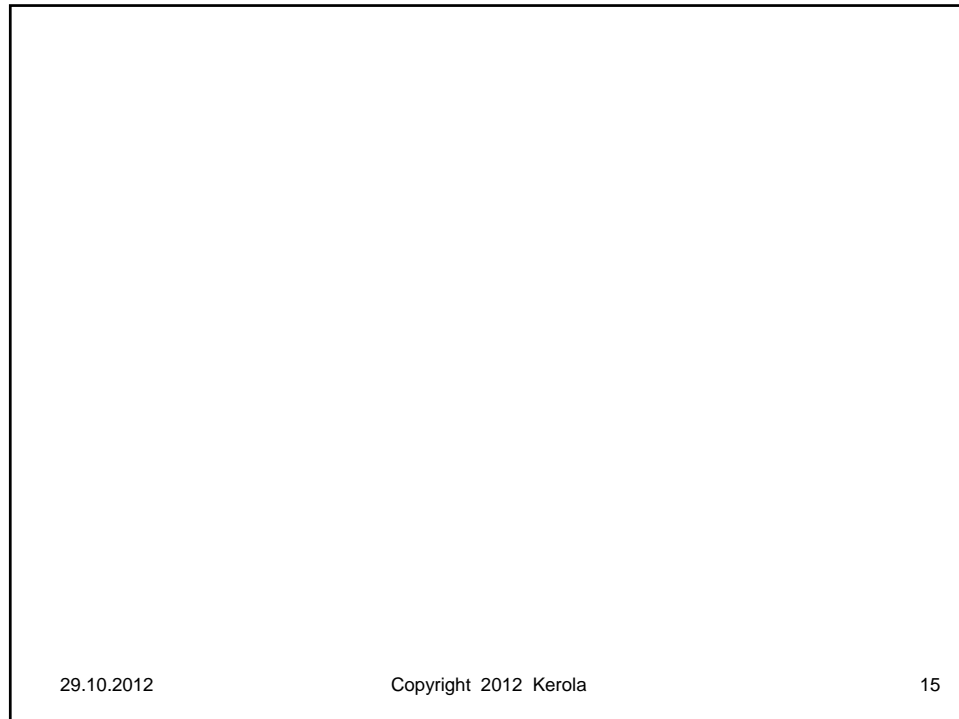
- Välitön operandi (ei muistiosoitusta)
  - OPER Rj, =ADDR(Ri)   M=00
  - Kumpi vain voi puuttua (ADDR, Ri)
- Suora indeksoitu muistiosoitus
  - OPER Rj, ADDR (Ri)   M=01
- Epäsuora indeksoitu muistiosoitus
  - OPER Rj, @ADDR(Ri)   HUOM: ei R0
M=10

29.10.2012
Copyright 2012 Kerola

Keskustele

12

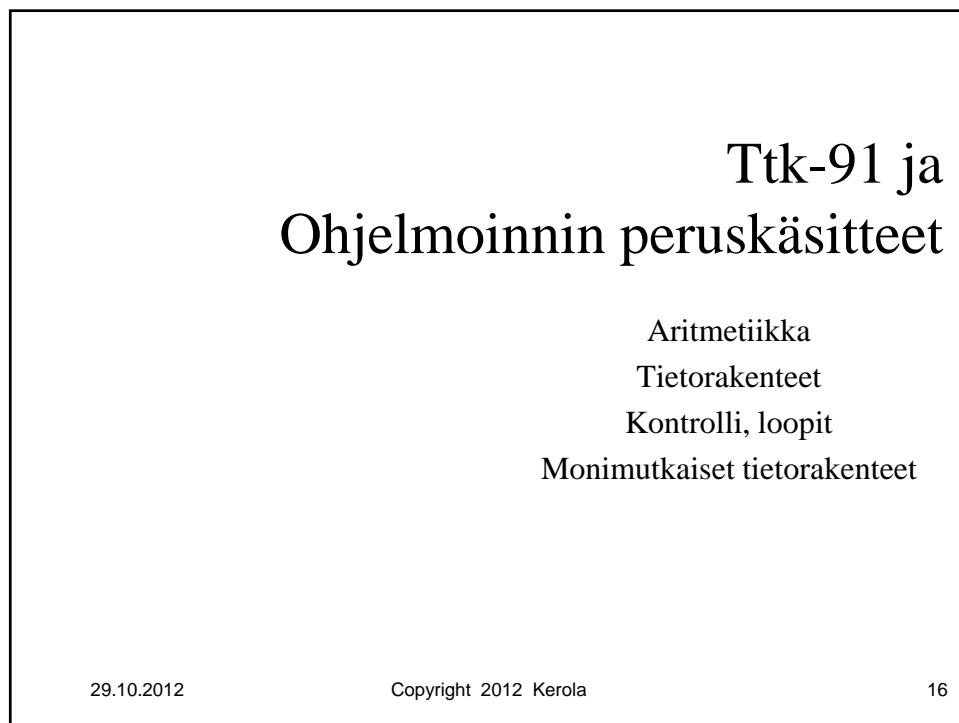

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

15

Ttk-91 ja Ohjelmoinnin peruskäsitteet

Aritmetiikka
Tietorakenteet
Kontrolli, loopit
Monimutkaiset tietorakenteet

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

16

Ohjelmoinnin peruskäsitteet

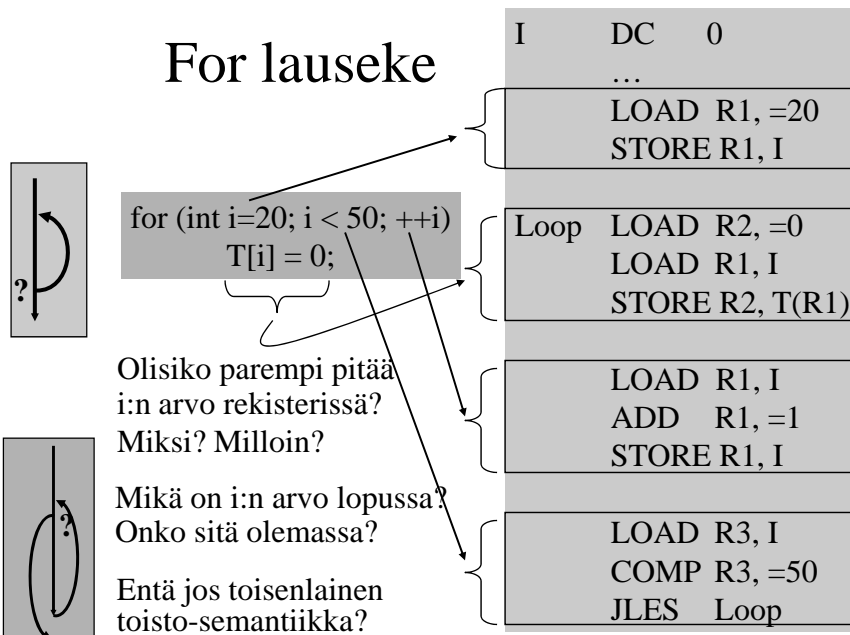
- Aritmeettinen lauseke
  - miten tehdä laskutoimitukset?
- Yksinkertaiset tietorakenteet
  - yksiulotteiset taulukot, tietueet
- Kontrolli – mistä seuraava käsky?
  - valinta: if-then-else, case
  - toisto: for-silmukka, while-silmukka
  - aliohjelmat, virhetilanteet
- Monimutkaiset tietorakenteet
  - listat, moniulotteiset taulukot

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

17

For lauseke

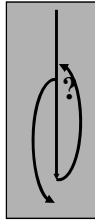

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

18

While-do -lauseke


```
X = 14325;
Xlog = 1;
Y = 10;
while (Y < X) {
    Xlog++;
    Y = 10*Y;
}
```

Mitä kannattaa pitää muistissa?

Mitä kannattaa pitää missä rekisterissä ja milloin? X in R3?

```
LOAD R1, =14325
STORE R1, X
LOAD R1, =1 ; R1=Xlog
LOAD R2, =10 ; R2=Y
```

```
While COMP R2, X
      JNLES Done
```

```
ADD R1, =1
MUL R2, =10
```

```
JUMP While
```

```
Done STORE R1, Xlog ; talleta tulos
      STORE R2, Y
```

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

Keskustele 19

Koodin generointi

- Kääntäjän viimeinen vaihe
  - voi olla 50% käänösajasta
- Tavallisen koodin generointi
  - alustukset, lausekkeet, kontrollirakenteet
- Optimoidun koodin generointi
  - käänös kestää (paljon) kauemmin
  - **suoritus tapahtuu (paljon) nopeammin**
  - milloin globaalin/paikallisen muuttujan X arvo kannattaa pitää rekisterissä ja milloin ei?
  - missä rekisterissä X:n arvo kannattaa pitää?
    - joskus R1:ssä, joskus R5:ssä?

29.10.2012

Copyright 2012 Kerola

20

Taulukon indeksitarkistus

```
for (int i=20; i < 50; ++i)
    T[i] = 0;
```

```
I      DC    0
T      DS   50 ; data
Tsize  DC   50 ; koko
...
```

Voisiko toiston kontrollia ja indeksin tarkistusta yhdistää?
Optimoiva kääntäjä osaa!

```
LOAD R1, =20 (kesk.)
STORE R1, I
Loop  LOAD R2, =0
      LOAD R1, I
      JNNEG R1, ok1
      SVC  SP,=BadIndex
ok1   COMP R1, Tsize
      JLES ok2
      SVC  SP, =BadIndex
ok2   STORE R2, T(R1)
      LOAD R1, I
      ADD  R1, =1
      STORE R1, I ; 50 OK!
      LOAD R3, I
      COMP R3, =50
      JLES Loop
```

29.10.2012
Copyright 2012 Kerola
21

Moniulotteiset taulukot (3)

- Talletus riveittäin
  - C, Pascal, Java?
- Talletus sarakkeittain
  - Fortran
- 3- tai useampi ulotteiset
  - vastaavalla tavalla!

34	57	76
21	76	23
24	56	876
54	75	777

T:

T[0][0]=34
T[1][0]=21
T[2][0]=24
T[3][0]=54
T[0][1]
T[1][1]
T[2][1]
T[...][...]

T:

T[0][0]=34
T[0][1]=57
T[0][2]=76
T[1][0]
T[1][1]
T[1][2]
T[2][0]
T[...][...]

29.10.2012
Copyright 2012 Kerola
22

Linkitetty lista

R1: -1
R2: 132

First → Data Next → Data Next → Data Next →

2-sanainen tietue

First=200:

211
33
255
55
-1
44
222

```

list_sum.k91
Data EQU 0 ; suht. osoite
Next EQU 1
Sum DC 0
Main LOAD R1, First ; ptrRec
      JNEG R1, Done
      LOAD R2,=0 ; sum
      ADD R2, Data(R1)
      LOAD R1, Next(R1)
      JNNEG R1, Loop
      JNNEG R1, Loop
Done STORE R2, Sum
      SVC SP, =HALT
    
```

R1 → 211: R2: 0

R1 → 222: R2: 77

R1 → 255: R2: 33

Virhe, bugi! Missä?

29.10.2012
Copyright 2012 Kerola
23

-- Loppu --

- Elektroniputki
  - logiikka, muisti
- ENIAC, 1945
  - Electronic Numerical Integrator and Computer
  - J.W. Mauchly, J.P. Eckert, J. von Neumann
  - 17 468 elektr. Putkea
  - 5 000 yht.laskua/sek.
  - 357 kertolaskua/sek

